

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Державного закладу

«Південноукраїнський

національний педагогічний

університет імені

К. Д. Ушинського»

Андрій КРАСНОЖОН

« 01 »

2025 року

ВИСНОВОК

про дисертацію здобувачки наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» Стародубцевої Катерини Володимирівни з теми «Проектування професійного розвитку вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти».

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор Осипова Тетяна Юріївна.

Витяг з протоколу № 3

**засідання наукового (фахового) семінару Державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний
імені К. Д. Ушинського»**

від 01.10.2025 року

На засіданні були присутні: голова наукового (фахового) семінару, доктор педагогічних наук, професор Т. І. Койчева, учений секретар наукового (фахового) семінару, кандидат педагогічних наук, доцент О. А. Галіцан, доктори педагогічних наук, професори В. А. Балакірева, Л. І. Березовська, Т. І. Койчева, О. А. Листопад, Т. Ю. Осипова, І. О. Пальшкова, О. В. Попова, Н. М. Черненко, О. І. Ордановська, кандидати педагогічних наук, доценти І. О. Бартенєва, О. П. Ноздрова, І. С. Артемьєва, Л. А. Колбіна, Л. Г. Яновська, А. О. Яновський.

СЛУХАЛИ: Обговорення дисертації здобувачки наукового ступеня доктора філософії Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» Катерини Стародубцевої з теми «Проектування професійного розвитку вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти».

ВИСТУПИЛИ:

Голова наукового (фахового) семінару, доктор педагогічних наук, професор Т. І. Койчева: пропоную присутнім заслухати доповідь здобувачки наукового ступеня Катерини Стародубцевої за матеріалами дослідження і висловити свою думку щодо представленої роботи.

Тему дисертації затверджено вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 3 від 31 жовтня 2019 року).

Катерина Стародубцева: У дисертації подано теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми формування готовності вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти, що дозволило обґрунтувати й побудувати модель та розробити експериментальну методику забезпечення зазначеного процесу, визначити й експериментально перевірити педагогічні умови формування готовності вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти.

У дисертації ми виходили з того, що професійний розвиток учителя є керованим динамічним процесом, що відбувається в ході педагогічної діяльності вчителя початкових класів, спрямований на удосконалення набутого педагогічного досвіду та формування нових позитивних змін професійних якостей, самореалізації, професійної зрілості, професійної успішності.

Визначено, що проєктування професійного розвитку вчителів початкових класів – це розроблений вчителем особистий план, що враховує усвідомлене визначення мети професійного розвитку, реалізація задуму на досягнення результату та поширення набутого досвіду, зокрема через експертну освітню діяльність.

З'ясовано, що сертифікація вчителя – це добровільна процедура зовнішнього оцінювання професійних компетентностей педагогічного працівника, спрямована на підвищення якості професійної діяльності, впливає на професійний розвиток, відбувається шляхом результативного завершення етапів: незалежного тестування, самооцінювання власної педагогічної майстерності та демонстрації практичного досвіду роботи залученим експертам.

Установлено, що післядипломна освіта вчителів початкової школи є динамічним освітнім процесом, який спрямований на вдосконалення особистісних і професійно-значущих якостей учителів, що відбувається під час підвищення кваліфікації у відповідних освітніх закладах, а також шляхом самоосвіти і самовиховання і сприяє оновленню теоретичних знань і набуттю необхідних практичних умінь і навичок задля організації ефективного освітнього процесу з молодшими школярами відповідно до вимог нової української школи.

Визначено, що готовність учителів початкових класів до проєктування професійного розвитку – це багатокомпонентне особистісне утворення, яке характеризується вміннями планувати шляхи самовдосконалення, підвищення власної педагогічної майстерності, поглиблення теоретичних знань і практичних навичок, спрямованістю на розвиток індивідуальних і професійно-значущих якостей, що сприятиме їхній успішній самореалізації в початковій ланці освіти.

Установлено, що проєктування професійного розвитку вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти ґрунтується на засадах аксіологічного, акмеологічного, андрагогічного, системного, компетентнісного, ресурсного, особистісно-діяльнісного методологічних підходів.

Доведено, що формуванню готовності до проєктування професійного розвитку вчителів початкових класів сприятиме впровадження в систему післядипломної освіти відповідних педагогічних умов, як спеціально створених обставин, які передбачають використання сукупності об'єктивних можливостей змісту, форм, методів, засобів навчання, спрямованих на формування готовності вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку, набуття необхідних для цього теоретичних знань, практичних умінь і навичок, особистісних і професійних якостей. Такими умовами обрано: створення сприятливої, позитивної, доброзичливої атмосфери, соціально-психологічного клімату в колективі, навчальній групі чи професійній спільноті; насичення групових занять інтерактивними методами навчання; залучення вчителів початкових класів до розробки індивідуальної траєкторії особистісного професійного розвитку; організація самостійної роботи педагогів, зокрема учасників сертифікації, експертів сертифікації та інституційного аудиту, слухачів курсів підвищення кваліфікації.

З'ясовано, що критеріями та показниками проєктування професійного розвитку вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти є такі: настановний (показники: наявність мотивації на проєктування професійного розвитку; наявність мотивації на досягнення успіху в професійній діяльності; наявність професійних цінностей); гностичний (показники: обізнаність з інноваційними освітніми технологіями; наявність фахових знань; наявність знань щодо планування індивідуальної траєкторії професійного розвитку); діяльнісний (показники: наявність проєктувальних умінь; наявність комунікативно-організаторських умінь; наявність емоційної саморегуляції); аналітичний (показники: здатність до рефлексії; наявність критичного мислення; здатність до життєстійкості).

На підставі теоретичного дослідження і результатів констатувального етапу експерименту було розроблено модель формування готовності вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти, що складається з мети, методологічних підходів, педагогічних умов, етапів, засобів їх реалізації, компонентів, критеріїв, рівнів і результату.

Реалізація моделі формування готовності вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку здійснювалася поетапно (організаційно-настановчий, інноваційно-діяльнісний, практико-орієнтований, професійно-ідентифікативний етапи). Упровадження педагогічних умов відбувалось комплексно на всіх етапах дослідження, оскільки вони є взаємопов'язаними та співзалежними, водночас на кожному окремому етапі провідну роль відігравала одна з умов.

На першому – організаційно-настановчому етапі домінувала реалізація педагогічної умови «Створення сприятливої, позитивної, доброзичливої атмосфери, соціально-психологічного клімату в колективі, навчальній групі чи професійній спільноті». Метою етапу було формування навчальних груп, професійних спільнот вчителів початкових класів, створення сприятливого для роботи середовища, що сприятиме формуванню індивідуальності вчителя, розкриттю можливості для його самореалізації. Ефективна співпраця в навчальній групі, колективі, професійній спільноті стимулюватиме учасників до професійного зростання та розвитку. В атмосфері довіри та підтримки педагоги сміливіше висувують нові ідеї, пропозиції, що сприяє взаємному навчанню та підвищенню кваліфікації. Засобами реалізації зазначеної педагогічної умови виступили тренінги ефективної комунікації, «круглі столи», педагогічні ігри, дискусійні простори, рефлексивні діалоги, практичні інтенсиви, професійні конкурси, обмін досвідом, консультації, онлайн-зустрічі, професійні спільноти інтерактивні воркшопи тощо. Зазначений етап передбачав обмін досвідом із питань фахової майстерності, участі у професійних конкурсах, проходженні сертифікації, експертній діяльності тощо; формуванні професійних цінностей, наданні й отриманні зворотного зв'язку між колегами, обговоренні актуальних освітніх проблем, спільному пошуку рішень, відкритості до нових ідей, груповій роботі вчителів під час онлайн-занять і самостійній роботі з інформативними джерелами. Для цього були організовані додаткові онлайн-зустрічі.

На другому – інноваційно-діяльнісному етапі провідною виступала педагогічна умова «Насичення групових занять інтерактивними методами навчання», що передбачала активну участь вчителів початкових класів під час онлайн-заходів, реалізацію групової взаємодії між учасниками через співпрацю у малих групах або парах, зокрема груповий проєкт, обмін проблемами, взаємне інтерв'ю тощо; колективно-групову роботу, як от ажурна пилка, навчаючи – учуся тощо. Форми реалізації цього етапу представлені в межах роботи педагогічної студії «Інструменти професійного розвитку вчителя початкових класів» та участі вчителів у курсі підвищення кваліфікації педагогічних працівників «Технологія освітньої мнемотехніки в початковій школі».

Третій – практико-орієнтований етап був спрямований на реалізацію педагогічної умови «Залучення вчителів початкових класів до розроблення індивідуальної траєкторії особистісного професійного розвитку» і передбачав підготовку завдань і виконання самостійної роботи в межах розробленої програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників «Проєктування професійного розвитку вчителя: шлях сертифікації». Додатково проводились індивідуальні консультації, де вчителі отримували допомогу з питань розробки індивідуальних траєкторій особистісного професійного розвитку.

Останній – професійно-ідентифікативний етап спрямований на реалізацію педагогічної умови «Організація самостійної роботи педагогів, зокрема учасників сертифікації, експертів сертифікації та інституційного аудиту, слухачів курсів підвищення кваліфікації». Означений етап

передбачав допомогу вчителям початкових класів краще зрозуміти свої професійні інтереси, цілі, можливості, побачити потенціал для розвитку, визначити свою професійну роль у професійній спільноті шляхом самоосвіти. Засобами реалізації виступили участь в експертній діяльності; підготовка до поширення досвіду роботи; опанування дієвих нейромереж, мобільних додатків, цифрових освітніх платформ для оптимізації практичної діяльності, в тому числі дистанційного навчання; підготовка самопрезентації; опрацювання педагогічних кейсів, а також рефлексія власної діяльності.

Статистично доведено (за λ -критерієм Колмогорова-Смирнова), що реалізація моделі й експериментальної методики формування готовності вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти сприяла досягненню позитивної динаміки у рівнях вираженості зазначеного феномена серед педагогічних працівників експериментальної групи порівняно з контрольною.

Так, на прикінцевому етапі експерименту в експериментальній групі високого рівня стану готовності до проєктування професійного розвитку вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти досягли 52,46% учасників (було 10,64%), на достатньому рівні виявлено 34,00% респондентів (було 47,17%), задовільний рівень показали 13,54% учителів (було 42,19%). У контрольній групі на високому рівні зафіксовано 17,50% учасників (було 12,05%), на достатньому рівні виявлено 51,89% респондентів (було 50,45%) і задовільний рівень показали 30,61% учителів (було 37,50%).

Проведене дослідження, маючи достатнє теоретичне обґрунтування та вірогідну експериментальну достовірність, не висвітлює всіх аспектів проблеми формування готовності вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти. Перспективи наукового пошуку ми вбачаємо в розробленні комплексної програми формування готовності вчителів інших спеціальностей до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти.

Дякую за увагу!

Після доповіді було поставлені запитання.

Доктор педагогічних наук, професор І. А. Княжева: Розкрийте коротко, які ключові особливості професійного розвитку вчителів характерні для провідних світових освітніх систем та є актуальними для України?

Катерина Стародубцева: Дякую. Аналіз міжнародного досвіду дозволяє нам стверджувати, що в ефективних освітніх моделях проблема професійного розвитку вчителів є центральною. Професійний розвиток є провідним напрямом діяльності освітніх асоціацій США. Він реалізується через широке різноманіття форм, як-от участі вчителів у щорічних конференціях; семінарах; навчальних курсах; лекціях; програмах професійної підготовки, обміну спеціалістами, наставництва, професійної сертифікації; колегіальних проєктах; розробці та вдосконаленні стандартів професійного розвитку, кодексів професійної етики вчителів, навчальних програм і їх методичного забезпечення. У країнах Європи, зокрема у Великій Британії головною метою є ознайомлення вчителів з новинками теорії та практики

педагогічної діяльності, а також закріплення в них навичок самостійного набуття знань, необхідних для професійного розвитку. Для цього використовуються групові форми діяльності; активні методи навчання: рольові ігри, драматизація, розв'язання педагогічних завдань, перегляд відеофрагментів зі шкільної практики та їх обговорення, тренінги. Важливою є індивідуальна підготовка вчителів безпосередньо у межах школи.

Узагальнюючи, можна сказати, що зарубіжний досвід демонструє відхід від формального підвищення кваліфікації до гнучкого та індивідуалізованого процесу, який орієнтований на практичні потреби вчителя та заохочує його до самостійного навчання, досліджень та співпраці з колегами, що є важливим орієнтиром і для нашої країни.

Доктор педагогічних наук, професор Н. М. Черненко: У доповіді Ви зазначили, що проектування професійного розвитку вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти ґрунтується на засадах аксіологічного, акмеологічного, андрагогічного, системного, компетентнісного, ресурсного, особистісно-діяльнісного методологічних підходів. Розкажіть більше про ресурсний підхід.

Катерина Стародубцева: Дякую. Під час теоретичного дослідження нами було встановлено, що ресурсний підхід передбачає ефективне залучення всіх доступних ресурсів таких як матеріали, інформація, інноваційні освітні технології, експертні знання, тобто все те, що забезпечуватиме проектування професійного розвитку з перспективних позицій, сприятиме здійсненню проміжного прогнозування, коли визначені умови, засоби, зміст, джерела (ресурси) розвитку, а також мотивуватиме вчителів на творчу педагогічну діяльність з використанням інноваційних технологій, які значно підвищують інтерес молодших школярів і сприяють підвищенню якості освіти в початковій школі.

Доктор педагогічних наук, професор О. В. Попова: Катерино Володимирівно, у мене до Вас запитання щодо структури готовності вчителів початкових класів до проектування професійного розвитку. У доповіді Ви зазначили, що Вами було обрано чотири компоненти. Розкрийте, будь ласка їх сутність.

Катерина Стародубцева: Дякую. Мотиваційно-аксіологічний компонент містить у собі мотивацію вчителя на проектування власного професійного розвитку, його орієнтацію на успіх, і сформовану систему професійних цінностей». Когнітивно-інформаційний компонент включає в себе обізнаність учителя із інноваційними освітніми технологіями, його фаховими знаннями, а також знання щодо планування індивідуальної траєкторії професійного розвитку. Компетентісно-зорієнтований компонент відображає практичні вміння вчителя. Його основними показниками є проєктні та комунікативно-організаторські уміння, а також здатність до емоційної саморегуляції. Рефлексивно-результативний компонент містить такі складники, як здатність до рефлексії, критичне мислення, здатність до стресостійкості.

Кандидат педагогічних наук, доцент Л. А. Колбіна: Однією з педагогічних умов Вами обрано «Залучення вчителів початкових класів до розробки індивідуальної траєкторії особистісного професійного розвитку». Скажіть, будь ласка, що Ви розумієте під індивідуальною траєкторією особистісного професійного розвитку в системі післядипломної освіти?

Катерина Стародубцева: Дякую. Під індивідуальною траєкторією особистого професійного розвитку вчителів початкових класів ми розуміємо свідомий, довготривалий, цілеспрямований і гнучкий маршрут професійного зростання педагога, що формується на основі його самооцінки, аналізу професійних цілей, потреб та наявних можливостей системи післядипломної освіти.

Практично, це можна здійснити як алгоритм, що складається з трьох ключових етапів: самодіагностика та рефлексія: вчитель аналізує власні сильні та слабкі сторони, професійні цілі, потреби; ознайомлення з можливостями: вчитель вивчає пропозиції в системі післядипломної освіти як-от курси, семінари, вебінари, освітні проекти тощо, що відповідають його потребам; формування та реалізація плану: на основі отриманої інформації вчитель складає індивідуальну траєкторію особистісного професійного розвитку.

Отже, розробка індивідуальної траєкторії – процес, який забезпечує суб'єктність педагога, що дозволяє йому свідомо і цілеспрямовано формувати свій професійний шлях відповідно до власних потреб, інтересів та цілей у системі післядипломної освіти.

Доктор педагогічних наук, професор Л. І. Березовська: У мене запитання стосовно сертифікації педагогічних працівників. Розкрийте, будь ласка, сутність цієї процедури, крім того поясніть, який, на Вашу думку, вона має вплив на професійний розвиток учителя

Катерина Стародубцева: Дякую. Сертифікація педагогічних працівників – це процедура, яка впроваджена в українську освітню систему з 2019 року, спрямована допомогти виявити талановитих педагогів і мотивувати їх до постійного професійного вдосконалення.

Відповідно до Закону України «Про освіту» (стаття 51) визначено, що сертифікація педагогічних працівників – це зовнішнє оцінювання професійних компетентностей педагогічного працівника (у тому числі з педагогіки та психології, практичних умінь застосування сучасних методів і технологій навчання), що здійснюється шляхом незалежного тестування, самооцінювання та вивчення практичного досвіду роботи. Мета сертифікації окреслена в статті 49 Закону України «Про повну загальну середню освіту» і – це виявлення та заохочення педагогічних працівників із високим рівнем педагогічної майстерності, які володіють методиками компетентнісного навчання і новими освітніми технологіями та сприяють їх поширенню.

На нашу думку, сертифікація вчителя – це добровільна процедура зовнішнього оцінювання професійних компетентностей педагогічного працівника, спрямована на підвищення якості професійної діяльності, впливає на професійний розвиток, відбувається шляхом результативного

завершення етапів: незалежного тестування, самооцінювання власної педагогічної майстерності та демонстрації практичного досвіду роботи залученим експертам.

Кандидат педагогічних наук, доцент А. О. Яновський: У доповіді подано Ваше бачення системи післядипломної освіти вчителів початкових класів як динамічного процесу. Яку роль у цьому процесі, на Вашу думку, відіграють формальна, неформальна та інформальна освіта?

Катерина Стародубцева: Дякую. Формальна освіта – це освіта, яка здобувається за освітніми програмами відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей (професій) і передбачає досягнення здобувачами освіти визначених стандартами освіти результатів навчання відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, що визнаються державою. Неформальна освіта – це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій. Тобто здобуваються знання поза межами формальної системи, наприклад, через участь у професійних спільнотах, конференціях, майстер-класах. І, що дуже важливо, інформальна освіта (самоосвіта) – це освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям. Тобто, це та освіта, яку ми отримуємо протягом життя. Вона включає самостійне читання професійної літератури, перегляд освітніх програм, самоаналіз власного досвіду, про що зазначають як вітчизняні так і зарубіжні дослідники, які зазначають, що сучасний учитель має право самостійно обирати суб'єктів підвищення кваліфікації, що робить його не пасивним учасником, а активним суб'єктом власного професійного зростання. Результати навчання, здобуті шляхом неформальної та/або інформальної освіти, визнаються в порядку, визначеному законодавством. Таким чином, вся комплексна система – від формальної освіти до самостійного навчання – спрямована на вдосконалення професійних компетентностей вчителя, що дозволяє підготувати педагога до викликів та вимог нової української школи.

Кандидат педагогічних наук, доцент І. С. Артемьева: Скажіть, будь ласка, яким чином реалізовувалася педагогічна умова «Створення сприятливої, позитивної, доброзичливої атмосфери, соціально-психологічного клімату в колективі, навчальній групі чи професійній спільноті»?

Катерина Стародубцева: Дякую. Зазначена педагогічна умова пов'язана з мотиваційно-аксіологічним компонентом готовності вчителів початкових класів до проектування професійного розвитку. Ми виходили з того, що професійний обмін досвідом та самореалізація краще реалізуються в атмосфері довіри, взаємної підтримки, співтворчості. Це створює почуття спільної відповідальності, посилює мотивацію, дозволяє вчителям сміливіше обмінюватись ідеями, напрацюваннями.

Практична реалізація цієї умови відбувалась на організаційно-настановчому етапі через застосування різноманітних інтерактивних методів. Ми проводили тренінги ефективної комунікації, дискусійні простори, рефлексивні діалоги для формування командної взаємодії. Для прикладу, був розроблений та апробований тренінг «Інтегратор: технологія командного узгодження», що дозволив учасникам відпрацювати навички безконфліктної взаємодії. Ми організовували тематичні онлайн-зустрічі, наприклад, з учителями, які успішно пройшли сертифікацію, з експертами. Це дозволило колегам побачити різні погляди, отримати зворотній зв'язок, мотивацію до власного професійного зростання. Отже, сприятлива атмосфера в колективі є важливою цілеспрямованою створеною умовою, що дозволяє ефективно реалізовувати всі подальші етапи проектування професійного розвитку.

Кандидат педагогічних наук, доцент О. П. Ноздрова: Назвіть, будь ласка, методики, які Ви використовували для діагностики стану сформованості виокремлених Вами показників когнітивно-інформаційного критерію проектування професійного розвитку вчителів початкових класів.

Катерина Стародубцева: Дякую. Для діагностики стану сформованості когнітивно-інформаційного критерію проектування професійного розвитку вчителів початкових класів ми розробили та застосували комплекс із трьох авторських карт самооцінювання, оскільки це найкраще відповідало нашим завданням. Ми використали наступні карти самооцінювання: «Обізнаність з інноваційними освітніми технологіями», що містила твердження, спрямовані на визначення рівня розуміння вчителями початкових класів онлайн-технологій навчання, використання цифрових інструментів тощо, «Наявність фахових знань», що містила твердження, пов'язаних із оцінкою власного рівня знань, їх актуальності в контексті щоденної професійної діяльності, а також карта самооцінювання «Наявність знань щодо планування індивідуальної траєкторії професійного розвитку» для діагностування, чи володіє педагог знаннями про компоненти, етапи, методику складання власного індивідуального плану професійного зростання. Вибір такого формату не випадковий, по-перше, він відповідає принципу суб'єктності педагога. Вчитель отримав інструмент для саморефлексії та самодіагностики, що робить його активним учасником освітнього процесу. По-друге, вчитель може систематизувати та аналізувати свої знання, що само по собі також є процесом навчання. По-третє, самооцінювання дозволяє виявити реальні дефініції у знаннях, які сам педагог усвідомлює, тому зможе сформулювати запит до системи післядипломної освіти.

Отже, карти самооцінювання дозволили нам отримати цінні дані про когнітивну готовність вчителів до проектування професійного розвитку.

В обговоренні взяли участь:

Науковий керівник, доктор педагогічних наук, професор Т. Ю. Осипова: Аспірантка Катерина Стародубцева написала дисертацію на досить складну і недостатньо вивчену тему – професійне становлення вчителів початкової школи в системі післядипломної освіти.

Як науковий керівник зазначаю, що здобувачка дуже ретельно поставилася до підготовки і написання дисертації. Успішному вирішенню поставленої мети сприяє добре продумана структура роботи, яка заперечень не викликає. Позитивним є те, що дослідниця зуміла уникнути однобічності, тенденційності при висвітленні теми. Матеріал у розділах роботи викладається в логічній послідовності й легко читається. Авторські думки, вперше введені до наукового вжитку методичні матеріали, теоретичні обґрунтування та висновки стануть цінним матеріалом для вдосконалення системи післядипломної освіти в Україні. Звертає увагу досить солідна апробація основних положень дисертації. Автор брала участь у роботі 12 міжнародних та регіональних наукових конференціях. Все це свідчить про те, що робота Катерини Стародубцевої є самостійним науковим дослідженням, яке відповідає усім вимогам МОН України.

Написанням цієї дисертації здобувачка показала свою наукову зрілість, системну теоретичну підготовку, вміння аналізувати та узагальнювати фактичний матеріал, загальну ерудицію. Я прошу підтримати роботу і належним чином оцінити наукові розвідки та методичні напрацювання Катерини Стародубцевої.

Рецензент, доктор педагогічних наук І. О. Пальшкова: Актуальність теми рецензованого дослідження зумовлена потребою вчителів початкових класів постійно оновлювати професійні компетентності відповідно до вимог Нової української школи, що робить проєктування професійного розвитку у системі післядипломної освіти ключовим чинником підвищення якості початкової освіти. Актуальність дослідження підсилюється його метою, адже авторка ставить перед собою важливе наукове завдання – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити модель і методику формування готовності вчителів початкових класів до проєктування власного професійного розвитку. У сучасних умовах реформування освіти, зокрема впровадження ідей Нової української школи, підвищуються вимоги до фаховості та саморозвитку педагогів. Тому питання цілеспрямованого, науково виваженого формування такої готовності в умовах післядипломної освіти є вкрай актуальним. Це дозволяє не лише забезпечити безперервність професійного зростання вчителів, а й підвищити ефективність освітнього процесу в початковій школі загалом.

У Вступі дослідниця окреслює мету, завдання дослідження, його гіпотезу, методи, наукову новизну і практичне значення роботи, надає дані щодо експериментальної бази й упровадження результатів дослідження.

Матеріали роботи пройшли широку апробацію, оскільки авторка взяла участь у 10 науково-практичних конференціях різного рівня, а результати дослідження висвітлено у 23 публікаціях автора, із яких 4 – у фахових наукових виданнях України, що повною мірою висвітлюють його основні етапи.

У цілому це створює підґрунтя для схвальної оцінки дисертаційного дослідження Катерини Стародубцевої, водночас не можна оминати увагою

окремі недоліки та дискусійні аспекти, що потребують подальшого осмислення.

1. Ознайомлення з дисертаційним дослідженням призвело до висновку про доречність у ньому розглядати не «готовність до проєктування», а «готовність до самопроєктування професійного розвитку вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти».

2. Те, що на с. 30 позиціоновано як суперечності, по-перше, не є ними, по-друге, пропоновані твердження потребують додаткової наукової аргументації.

3. Щодо уточнення поняття «сертифікація вчителя», то по всій роботі потрібно чітко прописати як саме ця процедура узгоджується з післядипломною освітою. Особливий акцент потрібно зробити на цьому при обґрунтуванні четвертої педагогічної умови, бо без додаткових пояснень не зрозуміло – у межах чого власне відбувається «самостійна робота», чому замість «учителів початкових класів» тут ідеться про «учасників сертифікації», «експертів» тощо.

3. Третє завдання дослідження – мабуть усе ж варто казати про рівні сформованості не проєктування, а готовності до

4. П'яте завдання по-перше, збігається з метою, а по-друге, все ж модель і методику чого (проєктування чи готовності до проєктування) Ви розробляєте?

5. Перша педагогічна умова, на нашу думку, занадто розпливчата, як і четверта. Чітко визначитесь – де саме проходить формування готовності.

6. Акти мають бути з баз дослідження (з тими самими назвами).

7. Практичне значення – забуто про головне – методику формування.

8. Прибрати з тексту підрозділів виділення жирним шрифтом і не зловживати курсивом.

9. Виходячи з наданого на с. 45 визначення поняття «проєктування професійного розвитку» йдеться саме про «самопроєктування». На нашу думку, це визначення потребує доопрацювання, і воно має подаватися після матеріалу про післядипломну освіту і включати це поняття: «проєктування професійного розвитку у системі післядипломної освіти».

10. Щодо методології, то розкриваючи той чи той підхід, акцентуйте на тому, як його положення було використано Вами. Пам'ятайте, що підхід нічого не «ураховує», а націлює на урахування; не сприяє сам по собі, сприяє його реалізація.

11. П.1.3. – дуже невдалий початок, особливо перше речення.

12. Обґрунтування педагогічних умов не є переконливим. Не можна одну умову (атмосфера) обґрунтовувати фактично через іншу (середовище). А що Ви розумієте під «атмосферою» з тими ознаками, які надаєте, або під «соціально-психологічним кліматом». Де саме (не забувайте про післядипломну освіту) вони мають створюватись? Інші умови так само спрямовуйте саме в систему післядипломної освіти (не може бути спільнота, група і ... в одній умові) – чіткіше і конкретніше – де саме і чому саме так.

Визначення «інд. траєкторії» дуже близьке до Вашого визначення «проектування професійного розвитку....».

12. Необхідно проаналізувати список джерел щодо їх реального використання в роботі та доопрацювати щодо оформлення згідно з чинними вимогами (не потрібно пробіл перед двокрапкою і т.п.).

13. П.2.2. починається з одного речення про сертифікацію. Чому це так? На опис формувальної методики 10 сторінок замало.

14. П.2.3. кольорові рисунки не потрібні. Таблиця на с.171 завелика (або в додатки, або зменшить інтервал), щоб не обіймала цілу сторінку. Список джерел з розділу 2 має починатися з нової сторінки.

Загальний висновок: Загалом дисертаційне дослідження Катерини Стародубцевої з теми «Проектування професійного розвитку вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти» є самостійним дослідженням, заслуговує схвалення та після доопрацювання може бути представлено до разової спеціалізованої вченої ради.

Рецензент, кандидат педагогічних наук, доцент **О. А. Галіцан:** Сучасна педагогічна наука у всьому розмаїтті її парадигмальних напрямів й підходів до аналізу проблеми проектування розвитку особистості педагога-професіонала має бути спрямована на фундаментальне розв'язання суперечностей, що виникають через полярність принципів міждисциплінарного синтезу та персонально-згенерованих внутрішніх інтенцій особистості самого педагога.

Отже, рецензоване дослідження репрезентує спробу розв'язати суперечності між: прискоренням темпів розвитку суспільства і здатністю освіти готувати фахівців до діяльності за умов мінливого інформаційно-технологічного середовища; системою освіти, вибудованої відповідно до ідеалів і норм класичної науки, і відкритою моделлю освіти, зміст якої має бути багатограним й варіативним; швидкими змінами виробничих і освітніх технологій і недостатніми навчальними ресурсами сучасної освіти, неспроможною повною мірою поспівати за цими змінами; вимогами суспільства до особистості педагога і недостатнім рівнем розвитку його особистісних та професійних якостей; потребою у створенні інноваційно-розвивального професійного середовища і недостатнім рівнем науково-методичного забезпечення цього середовища у процесі формування особистості суб'єктів навчальної діяльності.

У цьому контексті особливої значущості набуває особистісний сенс діяльності, самосвідомість людини, її Я-концепція та самовизначення і самореалізація у професійній сфері, перехід від прагматично-техногенної орієнтації сучасної цивілізації до людиномірних орієнтирів її розвитку. Відтак, проблема проектування професійного розвитку вчителів різного профілю є об'єктом особливої уваги педагогічної науки протягом останніх десятиліть.

Рукопис дисертації є результатом системної роботи Катерини Стародубцевої в системі післядипломної освіти педагогів, дослідницькі твердження та експериментально-методичні напрацювання вирізняються

виваженістю, педагогічною «далекоглядністю», високим рівнем занурення у проблематику становлення системи післядипломної освіти вчителів в Україні. Авторка влучно і точно описує ефективні практики післядипломної освіти в різних країнах, робить цілком виважені та аргументовані висновки. Це надає змісту дисертації потужної професійної варіативності, методичної завершеності, перспективності з точки зору накреслення шляхів модернізації вітчизняної освіти в повоєнний час.

Схвальної оцінки заслуговують праці Катерини Стародубцевої, що опубліковані в фахових журналах, збірниках матеріалах конференції. Особливу увагу слід звернути на низку методичних розвідок дисертантки, що суттєво збагачують методичний інструментал закладів, що призначені здійснювати перекваліфікацію педагогів, підвищувати їх професійну компетентність.

Незважаючи на очевидну практичну значущість дисертації, її актуальність та теоретичну основу, слід звернути увагу на низку принципових моментів, що вимагають додаткового пояснення авторкою.

1. У дослідженні спостерігається певна неузгодженість мети, дослідницьких завдань та основного феномену «проектування професійного розвитку...». Отже, бажано у вступі зафіксувати позицію дисертантки щодо співмірності категорій «проектування професійного розвитку...» та «готовність до проектування професійного розвитку...».

2. Принципово важливим для вдосконалення змісту дисертації є додаткове опрацювання здобувачкою своєрідності професійної діяльності вчителя початкових класів. Відсутність цієї інформації в роботі не надає можливості зрозуміти мотивацію звернення до проблеми їх професійного становлення в системі післядипломної освіти.

3. Категорійний апарат дисертації потребує переосмислення, насамперед шляхом узгодження змісту процесу проектування професійного розвитку вчителів початкових класів та функціональними зверненнями до нього самої авторки. Крім того, лексему «проектування» слід розтлумачувати в її прямому значенні – як процес.

4. Через неузгодженість дефініційної матриці подеколи спостерігається некоректне тлумачення сутності й призначення основних дослідницьких інструментів, а саме: «розвиток готовності», «компоненти проектування», «критерії проектування» тощо. Вочевидь, невдало опрацьована категорійна база не надає повноцінного уявлення про магістральний дослідницький задум авторки.

5. У формулюванні другої педагогічної умови *насичення групових занять інтерактивними методами навчання* втрачено суб'єкт – вчитель початкових класів.

6. У науково-педагогічному дискурсі останніх років категорія «професійний розвиток» симетризується із лексемою «професіогенез». Отже, з метою увиразнення ерудиції дисертантки та посилення аргументованості в обґрунтуванні основних положень бажано декілька слів приділити цьому контексту також.

7. Для вимірювання рівня готовності до проєктування професійного розвитку дібрано адекватні та нетрадиційні показники. Зважаючи на це, слід перелічити всі емпіричні методи до таблиці 2.1. спостереження, бесіди, а не лише тести.

8. У загальних висновках до роботи слід чіткіше прописати весь обсяг здійсненої теоретичної розвідки та педагогічного експерименту, тобто описати алгоритм розв'язання проблеми за визначеними у вступі завданнями.

9. Загальний обсяг роботи слід чіткіше зафіксувати в кількісних одиницях (сторінках), адже до кожного розділу подається список використаних джерел, додатки виконані в різному текстово-розмірному форматі.

10. Текст рукопису виконано переважно кваліфіковано, проте додаткова перевірка на наявність технічних огріхів є доцільною.

Незважаючи на висловлені зауваження можна стверджувати, що рецензована дисертація Стародубцевої Катерини Володимирівни «Проектування професійного розвитку вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти», що представлена на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта, є структурно завершеним, самостійним науковим дослідженням, характеризується цілісністю, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням.

Аспектами, що потребують системного доопрацювання називаємо такі: узгодження категорійного апарату роботи, увідповіднення мети на змісту дослідницьких завдань, увиразнення специфіки професійної діяльності вчителів початкових класів, додатковий опис параметрів системи післядипломної освіти вчителів в Україні.

Отже, раджу здобувачці Катерині Володимирівні Стародубцевій та науковому керівнику – Тетяні Юріївні Осиповій подумати над коригуванням теми дослідження, можливо більш доцільною є редакція «Підготовка учителів початкових класів до проєктування професійного становлення в системі післядипломної освіти».

Загальний висновок: за умови доопрацювання дисертація може бути подана до попереднього розгляду і захисту в спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 015 Професійна освіта.

Рецензент, доктор педагогічних наук, професор О. А. Листопад: Актуальність рецензованого дослідження К. В. Стародубцевої зумовлена потребою оновлення підходів до професійного розвитку вчителів початкових класів у контексті реформування освіти, впровадження концепції Нової української школи та викликів післядипломної підготовки педагогів. Українська освіта переживає трансформацію, зокрема через впровадження концепції Нової української школи, що вимагає нових підходів до професійної підготовки вчителів, особливо початкової школи, яка є фундаментом всієї освітньої системи. Післядипломна освіта набуває дедалі більшого значення як засіб забезпечення безперервного професійного зростання педагогів, оновлення знань і вдосконалення навичок відповідно до сучасних вимог. Отже, дослідження є своєчасним і необхідним, оскільки

воно відповідає стратегічним напрямам розвитку системи освіти, забезпечує науково-методичне підґрунтя для вдосконалення післядипломної підготовки вчителів початкових класів.

Найбільш істотними науковими результатами, що містяться в дисертації Катерини Стародубцевої, на нашу думку, є:

- виявлення педагогічних умов забезпечення готовності вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти (створення сприятливої, позитивної, доброзичливої атмосфери, соціально-психологічного клімату в колективі, навчальній групі чи професійній спільноті; насичення групових занять інтерактивними методами навчання; залучення вчителів початкових класів до розробки індивідуальної траєкторії особистісного професійного розвитку; організація самостійної роботи педагогів, зокрема учасників сертифікації, експертів сертифікації та інституційного аудиту, слухачів курсів підвищення кваліфікації);

- визначення сутності, структури, показників та рівнів готовності вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти, теоретичне обґрунтування і розробка моделі формування готовності вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти з урахуванням положень методологічних підходів (аксіологічний, акмеологічний, андрагогічний, системний, компетентнісний, ресурсний, особистісно-діяльнісний);

- розробка методики формування готовності вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти з відповідними етапами: організаційно-настановчий – спрямований на мотивацію педагогів до усвідомлення необхідності безперервного професійного зростання; на цьому етапі здійснюється діагностика рівня початкової готовності, проводяться мотиваційно-установчі семінари, тренінги, індивідуальні консультації; інноваційно-діяльнісний – зорієнтований на ознайомлення з сучасними освітніми технологіями, формування навичок використання інноваційних підходів у плануванні власної траєкторії професійного розвитку через участь у майстер-класах, інтерактивних лекціях, проєктній діяльності; практико-орієнтований – передбачає активне впровадження отриманих знань і вмінь у реальну педагогічну практику, розробку та реалізацію індивідуальних професійних проєктів, стажування, обмін досвідом; професійно-ідентифікативний – націлений на рефлексію професійних досягнень, визначення власної педагогічної ідентичності, оновлення індивідуальної освітньої траєкторії на основі самооцінки результатів діяльності та участі в професійних спільнотах; кожен етап наповнюється відповідним змістом, системою заходів та формами організації освітньої і практичної діяльності, що сприяють формуванню цілісної, усвідомленої, активної позиції педагога щодо власного професійного зростання.

Аналіз змісту дисертації та публікацій Катерини Стародубцевої є підставою для висновку про наукову обґрунтованість й достовірність викладених автором результатів. Ґрунтовне вивчення джерельної бази дали змогу дисертантці глибоко висвітлити сукупність аспектів досліджуваної проблеми, зокрема щодо теоретичних засад проєктування професійного розвитку вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти. Одержанню достовірних і обґрунтованих результатів сприяло застосування комплексу методів наукового дослідження, що уможливило визначення сучасних викликів у професійному розвитку вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти.

Дисертація складається з двох розділів, в яких здійснено системний аналіз проблеми формування готовності вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку та схарактеризовано базові поняття дослідження, виявлено український і зарубіжний контекст формування готовності вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку. Підкреслюємо важливість теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо формування готовності вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку.

На нашу думку, варто відмітити ґрунтовну теоретичну базу, зокрема обґрунтовану компонентну структуру готовності вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку (мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-інформаційний, компетентісно-зорієнтований, рефлексивно-результативний компоненти).

Вважаємо за необхідне наголосити на таких позитивних аспектах рецензованої дисертації: К. В. Стародубцева зуміла привернути увагу до проблеми формування готовності вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку та екстраполювати зазначену вище проблему на вибір кращого вітчизняного і частково зарубіжного досвіду; заслуговує на увагу авторське визначення поняття «готовність учителів початкових класів до проєктування професійного розвитку», яка представлена як багатокомпонентне особистісне утворення, яке характеризується вміннями планувати шляхи самовдосконалення, підвищення власної педагогічної майстерності, поглиблення теоретичних знань і практичних навичок, спрямованістю на розвиток індивідуальних і професійно-значущих якостей, що сприятиме їхній успішній самореалізації в початковій ланці освіти.

Практичне значення результатів дослідження полягає у створенні та експериментальній перевірці діагностичних і проєктувальних методик професійного розвитку вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти. У межах дослідження розроблено програми підвищення кваліфікації: «Проєктування професійного розвитку вчителя: шлях сертифікації»; «Інтегратор: технологія командного узгодження», «Технологія освітньої мнемотехніки в початковій школі», а також організовано педагогічну студію «Інструменти професійного розвитку вчителя початкових класів». Отримані результати можуть застосовуватись учителями під час міжтестастійного

періоду для планування індивідуальної траєкторії професійного розвитку, розроблення навчальних і методичних матеріалів, підготовки до обміну досвідом, поширення власних напрацювань, здійснення експертної діяльності, а також для критичного аналізу та вибору програм підвищення кваліфікації у системі післядипломної освіти.

Заслуговує на увагу наукове і практичне значення здобутих дисертанткою результатів, однак, вважаємо за доцільне висловити деякі зауваження, а також окремі побажання:

1. Потребує уточнення мета дослідження, краще її визначити наступним чином «теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови, модель і методику формування готовності вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти».

2. Проводячи досить глибокий та послідовний описовий аналіз трактування понять «професійний розвиток учителя», «професійний розвиток учителя початкових класів», «педагогічне проєктування», «проєктування професійного розвитку вчителів початкових класів» авторка роботи не представляє результати у вигляді повних сконцентрованих узагальнень, наприклад табличних. Це дало б змогу представити результати наукових розвідок у порівняльному їх трактуванні (зокрема, матеріали першого розділу, п.1.1 «Проектування професійного розвитку вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти як педагогічна проблема»).

3. Визначення «готовності учителів початкових класів до проєктування професійного розвитку» у дисертаційному дослідженні, на наш погляд, потребує більшої конкретизації, пропонуємо таке визначення «готовність учителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти – це багатокomпонентне особистісне утворення, яке включає здатність самостійно визначати цілі професійного самовдосконалення, планувати та реалізовувати індивідуальну траєкторію розвитку, активно використовуючи ресурси післядипломної освіти для підвищення педагогічної майстерності та професійної компетентності, а також орієнтацію на розвиток індивідуальних і професійно значущих якостей, що забезпечує успішну самореалізацію у початковій освіті».

4. У дослідженні чітко визначені методологічні засади проєктування професійного розвитку вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти, зокрема, аксіологічний, акмеологічний, андрагогічний, системний, компетентнісний, ресурсний та особистісно-діяльнісний підходи. Кожен з цих підходів надає певні орієнтири та принципи, що дозволяють глибше зрозуміти сутність професійного розвитку вчителів і реалізувати його на практиці, але слід зазначити який із підходів

виявився найбільш релевантним у контексті вашого дослідження та як узгоджуються між собою використані вами методологічні підходи? На наш погляд, у контексті запропонованого дослідження найбільш релевантним підходом є компетентнісний, оскільки він дозволяє зосередитися на формуванні конкретних професійних умінь і знань, що мають безпосереднє значення для ефективного виконання педагогічної діяльності, що підходить до вимог сучасної освіти, де акцент робиться на здатності вчителя до постійного професійного росту, адаптації до нових умов і застосування інноваційних методик.

5. Зважаючи на високий теоретичний рівень виконаного дослідження, вважаємо, що потребує змін формулювання і обґрунтування окремих педагогічних умов формування готовності вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти, зокрема яким чином відбувається залучення вчителів початкових класів до розробки індивідуальної траєкторії особистісного професійного розвитку.

6. У другому розділі, попри ґрунтовний опис етапів експериментальної роботи та позитивні результати впровадження моделі формування готовності вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти, варто чіткіше розмежувати власне новизну запропонованих методик від уже існуючих підходів у науково-педагогічній практиці.

7. На нашу думку, робота була б ефективною, якщо б авторка при обґрунтуванні методики діагностики стану готовності вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти, зокрема показника діяльнісного критерію «Наявність проєктувальних умінь», описала не тільки діагностичну карту самовизначення сформованості проєктувальних умінь (Т. Осипової), а навела і розкрила приклади педагогічних ситуацій їх перевірки.

8. Дисертаційне дослідження мало би більш інформаційно-прикладний характер, якби у додатках було розміщено розробки вчителів початкових класів під час упровадження педагогічної студії «Інструменти професійного розвитку вчителя початкових класів» і надано рекомендації щодо їх реалізації.

9. У тексті дисертаційної роботи зустрічаються поодинокі орфографічні, стилістичні та редакційні помилки.

Проте зазначені зауваження та побажання не зменшують високої наукової значущості дисертаційного дослідження, яке є концептуальним, цілісним, системним, та яке робить вагомий внесок у розвиток педагогічної науки. Отримані авторкою результати можуть бути використані у процесі розробки навчальних планів та освітніх програм у неформальній освіті, у

підготовці майбутніх педагогів, практиків освітньої галузі, а також у системі підвищення кваліфікації фахівців.

Загальний висновок: актуальність, новизна, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і вірогідність, а також практична цінність дозволяють зробити висновок, що дисертація «Проектування професійного розвитку вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти» може бути рекомендована до розгляду в спеціалізованій ученій раді зі спеціальності 015 Професійна освіта.

Доктор педагогічних наук, професор І. А. Княжева: Проблематика навчання і професійного вдосконалення вчителів вимагає особливої уваги та схиляє до роздумів щодо актуальних можливостей професійного розвитку вчителів, а також їх підготовки до виконання професійної діяльності. Професійне становлення педагога вимагає часу, але це не найважливіший чинник професійного розвитку. Сучасна система вдосконалення роботи вчительських кадрів ще не набула сталих меж – розробляються нормативні документи, формуються нові вимоги до кваліфікаційного рівня освітян. Все це потребує систематизації наукової та методичної інформації щодо системи підвищення кваліфікації педагогів. Саме тому, намагання Катерини Стародубцевої звернутись до феноменології проектування професійного становлення вчителів початкових класів заслуговує схвальної оцінки. Проте, влучними вважаю зауваження рецензентів про необхідність упорядкування термінологічного апарату роботи, додаткового опису основного феномену дослідження «проектування професійного становлення вчителів початкових класів». Я раджу дисертантці прислухатись до зауважень рецензентів та скоригувати тему дослідження, послуговуючись терміносполученням «підготовка до проектування професійного розвитку».

Доктор педагогічних наук, професор Л. І. Березовська: Професійне вдосконалення є саме тим простором, завдяки якому вчитель поповнює свої знання і набуває нові вміння, які стають необхідними в динамічній і вимогливій роботі педагога – вчителя – вихователя. Я позитивно оцінюю прагнення дисертантки збагатити процес професійного розвитку вчителів саме в системі післядипломної освіти, адже мобільність педагога, його здатність бути гнучким, варіативним, мультифункціональним наразі є вимогою часу. Авторці слід додатково прописати параметри сучасної системи післядипломної освіти, ширше розкрити способи сертифікації педагогів, чіткіше зафіксувати процедуру сертифікації відповідно мети дослідження.

Разом з тим вважаю, що робота є ґрунтовною та актуальною, відповідає усім вимогам та у подальшому може бути рекомендованою до захисту в спеціалізованій ученій раді за спеціальністю 015 Професійна освіта.

Доктор педагогічних наук, професор Н. М. Черненко: Постановка проблеми професійного становлення майбутнього вчителя в загальному вигляді вбачається надзвичайно актуальною в умовах модернізації вищої освіти. Мінливість соціально-економічних обставин сьогодення потребує від учителя швидкої реакції на зміни, що відбуваються в житті країни, умінь

успішно адаптуватися до цих змін, що невід'ємно пов'язано з такою якістю як професійна мобільність педагога. Для того щоб бути мобільним, вчитель має набути навичок проєктування власного маршруту професійного розвитку, підвищення компетентності, набуття додаткових умінь та навичок. Якщо говорити про зауваження до роботи – то я би порадила звернути увагу на категорію «професійна мобільність», що є основою підвищення професійної кваліфікації сучасного педагога.

На мою думку, робота суттєво збагачує сучасну парадигму вияскравлення кваліфікаційно-компетентнісного підходу до підготовки фахівців освіти, отже робота бути рекомендованою до захисту в спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 015 Професійна освіта.

Доктор педагогічних наук, професор Т. І. Койчева: Одним із вихідних положень сучасних теорій формування особистості є теза про те, що особистість формується на ґрунті власного досвіду життєдіяльності і є активним суб'єктом свого становлення. Гармонізація взаємозалежних чинників, векторів особистісного і професійного розвитку має безпосереднє важливе значення у створенні сприятливих умов становлення спеціаліста. Отже, методологічний вектор опрацювання проблеми дисертантка визначила цілком коректно. Проте, у мене виникли зауваження щодо теоретичної платформи дослідження. Формулюючи педагогічні умови, що забезпечують проєктування професійного становлення вчителя початкових класів, слід насамперед урахувати специфіку роботи вчителя в НУШ, опрацювати вимоги до професіограми педагога початкової ланки. Водночас, обрані дисертанткою критерії готовності вчителя до проєктування професійного становлення в системі післядипломної освіти не в повній мірі відповідають методології педагогічного дослідження. Критерії готовності вчителя до проєктування не тотожні критеріям самого процесу проєктування професійного становлення. Я раджу серйозно подумати над цим аспектом дисертаційної роботи.

Я звертаюсь до членів наукового семінару, Катерини Володимирівни та наукового керівника роботи – Тетяни Юріївни Осипової з пропозицією розглянути зміну теми дисертації в такій редакції: «Підготовка вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти».

Учений секретар наукового семінару, кандидат педагогічних наук, доцент О. А. Галіцян представила відомості щодо апробації основних положень дисертації, повноти опублікованих наукових результатів Катерини Стародубцевої та проєкт рішення висновку.

Відомості про повноту надрукованих наукових результатів автора

1. **Стародубцева К. В.** Сертифікація педагогічних працівників: регіональний аспект упровадження. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи.* 2022. Вип. 85. С. 191–196.
URL : <https://www.chasopys.ps.npu.kiev.ua/archive/85/40.pdf>

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.85.40>

2. **Стародубцева К. В.,** Осипова Т. Ю. Професійний розвиток учителів початкової школи в системі післядипломної освіти як педагогічна проблема. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 51. Т. 2. С. 114–117. **URL** : http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/51/part_2/22.pdf

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/51.2.22>

3. **Стародубцева К. В.** Готовність учителів початкових класів до проектування професійного розвитку: сутність і структура. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2024. Вип. 99. С. 63–67. **URL** : <https://chasopys.ps.npu.kiev.ua/archive/99/15.pdf>

DOI <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2024.99.13>

4. **Стародубцева К. В.,** Осипова Т. Ю. Методологічні засади проектування професійного розвитку вчителів початкових класів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 77. Т. 3. С. 259–265. **URL** : https://www.aphn-journal.in.ua/archive/77_2024/part_3/37.pdf

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/77-3-35>

Публікації апробаційного характеру:

5. Стародубцева К. В. Шляхи підтримки педагогічних ініціатив у системі освіти міста Одеси. *Світоглядні горизонти місії вчителя Нової української школи*: матеріали І міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 19 – 20 верес. 2019 р. Одеса, 2019. С. 74–75.

6. Стародубцева К. В. Педагогічне зростання завдяки обміну досвідом. *Початкова освіта*. 2020. № 11–12 (875–876). С. 6–9.

7. Стародубцева К. В. Актуалізація проблеми професійного розвитку вчителів початкової школи на сучасному етапі. *Роль і місце психології і педагогіки у формуванні особистості*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, Україна, 15 – 16 січн. 2021 р. Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2021. С. 78–80.

8. Стародубцева К. В. Система післядипломної освіти вчителів початкової школи. *Педагогіка та психологія: виклики сьогодення*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ. 30 квіт. – 1 травн. 2021 р. Київ: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2021. С. 73–75.

9. Стародубцева К. В. Сертифікація як механізм управління професійним розвитком педагогічних працівників. *Наша школа: науково-практичні студії*. Одеса, 2023. № 2. С. 100–104. **URL** : https://static.klasnaocinka.com.ua/.../nasha_shkola_2...

10. Стародубцева К. В. Деякі аспекти експертної діяльності як запорука професійного розвитку вчителів у системі післядипломної освіти. *Information and innovative technologies in the development of society*: матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Афіни, Греція. 02–05 квіт. 2024 р. Афіни, International Science Group. 2024. С. 172–176. **URL** : <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2024/04/INFORMATION-AND-INNOVATIVE->

TECHNOLOGIES-IN-THE-DEVELOPMENT-OF-SOCIETY.pdf

11. Стародубцева К. Професійний розвиток учителя початкової школи: від початківця до «експерта». *Інновації у проєктуванні професійного становлення фахівців в університетському просторі* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса. 20–22 трав. 2024 р. Одеса, 2024. С. 141–145.

12. Стародубцева К. В. Критеріальний підхід до діагностування стану готовності вчителів початкових класів до проєктування. *Science of the 21st century: searches, problems, development prospects* : матеріали XXVII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Париж, Франція. 09–12 лип. 2024 р. Париж, International Science Group. 2024. С. 200–207. URL : <https://isg-konf.com/science-of-the-21st-century-searches-problems-development-prospects>.

13. Стародубцева К. В. Вибір напрямку підвищення кваліфікації як можливість реалізації педагогічної свободи вчителя. *Importance of soft skills for life and scientific success* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Дніпро, Україна. 06- 07 берез. 2025 р. С.184-185. URL : <http://www.wayscience.com/wp-content/uploads/2025/03/Conference-Proceedings-March-6-7-2025.pdf>

14. Стародубцева К. В. Формування готовності вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в межах педагогічної студії. *Society and personality in modern communication discourse: problems and ways of solving them* : матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф., м. Краків, Польща. 10 – 12 берез. 2025 р. Краків, 2025. С. 95-98. URL : <https://eu-conf.com/wp-content/uploads/2025/01/SOCIETY-AND-PERSONALITY-IN-MODERN-COMMUNICATION-DISOURSE-PROBLEMS-AND-WAYS-OF-SOLVING-THEM.pdf>

Публікації, в яких додатково висвітлюються матеріали дослідження

15. Форми звітності. Звіт як форма узагальнення досягнень та педагогічного досвіду вчителів / К. Стародубцева та ін. *Методист*. 2017. № 9. С. 38–45.

16. Стародубцева К. В., Чепурний Г. А. Програма «Мнемічні таємниці» для 1-4 класу (курс за вибором). *Освітня мнемотехніка*. 2020. URL : <https://edu.mnemo.com.ua/proekt-2/>

17. Стародубцева К. В., Чепурний Г. А., Лайтан О. П. Мнемознайко – 2 : робочий зошит з освітньої мнемотехніки (для другого року навчання). Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2021. 112 с.

18. Стародубцева К. В., Чепурний Г. А., Лайтан О. П. Методичний коментар до робочого зошита для 2 класу (для другого року навчання) «Мнемознайко – 2». Вінниця : МГО «Розвиток», 2021. 68 с.

19. Стародубцева К. В., Чепурний Г. А. Інтегратор: технологія командного узгодження : Програма підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників. *Освітня мнемотехніка*. 2022. URL : <https://edu.mnemo.com.ua/kurs-integrator-tehnologiya-komandnogo-uzgodzhennya/>

20. Стародубцева К. В., Чепурний Г. А. Технологія освітньої мнемотехніки в початковій школі: Програма підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників. *Освітня мнемотехніка*. 2023. URL : <https://edu.mnemo.com.ua/kurs-tehnologiya-osvitnoyi-mnemotehniky-v-pochatkovij-shkoli/>

21. Стародубцева К. В., Чепурний Г. А., Лайтан О. П., Семенюк А. С. Мнемознайко – 3 : робочий зошит з освітньої мнемотехніки (для третього року навчання). Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2023. 112 с.

22. Стародубцева К. В., Чепурний Г. А., Лайтан О. П., Семенюк А. С. Методичний коментар до робочого зошита для 3 класу (для третього року навчання) «Мнемознайко – 3». Вінниця: ВМГО «Розвиток», 2023. 52 с.

23. Стародубцева К. В. Проєктування професійного розвитку вчителя: шлях сертифікації : Програма підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників. *Освітня мнемотехніка*. 2024. URL : <https://edu.mnemo.com.ua/kurs-tehnologiya-osvitnoyi-mnemotehniky-v-pochatkovij-shkoli/>

ВИСНОВОК

Уважати, що дисертація Катерини Стародубцевої з теми «Проєктування професійного розвитку вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти», представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії, є завершеним самостійним дослідженням з актуальної проблеми, відповідає вимогам, що ставляться до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 Професійна освіта.

1.1 Уважати, що дисертаційне дослідження містить **наукову новизну**: вперше визначено й науково обґрунтовано педагогічні умови, які забезпечують готовність учителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти (створення сприятливої, позитивної, доброзичливої атмосфери, соціально-психологічного клімату в колективі, навчальній групі чи професійній спільноті; насичення групових занять інтерактивними методами навчання; залучення вчителів початкових класів до розробки індивідуальної траєкторії особистісного професійного розвитку; організація самостійної роботи педагогів, зокрема учасників сертифікації, експертів сертифікації та інституційного аудиту, слухачів курсів підвищення кваліфікації); визначено сутність поняття «готовність учителів початкових класів до проєктування професійного розвитку»; уточнено поняття «професійний розвиток учителя у системі післядипломної освіти», «післядипломна освіта вчителів початкових класів», «сертифікація вчителя»; «проєктування професійного розвитку вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти»; розглянуто методологічні підходи проєктування професійного розвитку вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти (аксіологічний, акмеологічний, андрагогічний, системний, компетентнісний, ресурсний, особистісно-діяльнісний); розроблено компонентну структуру готовності вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку (мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-інформаційний, компетентісно-

зорієнтований, рефлексивно-результативний компоненти); визначено критерії та показники зазначеного феномена: настановний критерій (показники: наявність мотивації на проєктування професійного розвитку; наявність мотивації на досягнення успіху в професійній діяльності; наявність професійних цінностей); гностичний критерій (показники: обізнаність з інноваційними освітніми технологіями; наявність фахових знань; наявність знань щодо планування індивідуальної траєкторії професійного розвитку); діяльнісний критерій (показники: наявність проєктувальних умінь; наявність комунікативно-організаторських умінь; наявність емоційної саморегуляції); аналітичний критерій (показники: здатність до рефлексії; наявність критичного мислення; здатність до життєстійкості); побудовано модель формування готовності вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти, яка складається з мети, методологічних підходів, педагогічних умов, етапів, засобів їх реалізації, компонентів, критеріїв, рівнів і результату; подальшого розвитку набула теорія і методика підготовки вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти.

1.2. Уважати, що дисертаційне дослідження має **практичну значущість**: розроблено й апробовано діагностувальну й експериментальну методики проєктування професійного розвитку вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти, розробленні програм підвищення кваліфікації: «Проєктування професійного розвитку вчителя: шлях сертифікації»; «Інтегратор: технологія командного узгодження», «Технологія освітньої мнемотехніки в початковій школі»; педагогічної студії «Інструменти професійного розвитку вчителя початкових класів». Зміст і результати наукового дослідження можуть використовуватись учителями початкових класів у міжтестастійний період, під час планування власного шляху професійного розвитку, розроблення навчальних матеріалів і науково-методичних посібників, підготовці до обміну практичним досвідом роботи, підготовці до поширення власного досвіду роботи, підготовці до експертної діяльності, критичного вибору курсів підвищення кваліфікації в системі післядипломної освіти.

2. Затвердити висновок засідання наукового (фахового) семінару Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» про дисертацію Катерини Стародубцевої з теми «Проєктування професійного розвитку вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти», що представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта.

2.1. Дисертаційна робота виконана відповідно до наукової теми кафедри педагогіки «Проєктування професійного становлення майбутніх фахівців в умовах університетської освіти» (№ 0120U002014), що входить до тематичного плану науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

2.2. Рекомендувати вченій раді Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» скоригувати тему дисертації в такій редакції: «Підготовка вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти».

2.3. Основні положення та результати дослідження впроваджено в освітній процес Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (акт впровадження № 359/29 від 17.02.2025 р.), Ізмаїльського державного гуманітарного університету (акт впровадження № 1-7/132 від 28.02.2025 р.), Комунальної установи «Одеський центр професійного розвитку педагогічних працівників» (акт впровадження № 175 від 21.02.2025 р.), Громадської організації «Асоціація розвитку творчої особистості» (акт впровадження № 5 від 04.02.2025 р.).

2.4. **Основні результати дослідження** висвітлено у 23 публікаціях автора, із них 4 – у фахових виданнях України (2 у співавторстві), 7 – апробаційного характеру (2 у співавторстві), 6 – у публікаціях, що додатково відображають результати дослідження (6 у співавторстві).

3. **Ухвалили:** Рекомендувати вченій раді Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» скоригувати тему дисертації в такій редакції: «Підготовка вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти».

Рекомендувати дисертаційну роботу Катерини Володимирівни Стародубцевої до попереднього розгляду і захисту в спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 015 Професійна освіта.

Результати голосування:

присутні – 17,
«за» – 17,
«проти» – немає.

Висновок прийнято одностайно.

Голова
наукового (фахового) семінару,
доктор педагогічних наук,
професор

Тетяна КОЙЧЕВА

Учений секретар
наукового (фахового) семінару,
кандидат педагогічних наук,
доцент

